

SOFIA OMREDER MED

varsam hand

Vid en brusande bäck nära Julita i västra Sörmland ligger Sofia Meurks hus. Här har det legat en kvarn en gång, bäcken leder vatten mellan två sjöar och strömmen är strid. Då Sofia fann huset var det smutsigt och stökigt men hon såg potentialen.

TEXT CECILIA TUOHY / FOTO INGALILL SNITT

SOFIA KÖPTE HUSET hösten 2001. Då hade hon letat sommarhus ett tag, hon ville ha ett ställe som inte var sönderrenoverat och inte alltför stort. Sofia tittade mest på norra Uppland och tänkte att Sörmland kostade för mycket. Huset i Julita hittade hon på nätet, men tyckte att det var både för stort och för dyrt, men när huset legat ute ett tag blev hon nyfiken.

Huset byggdes som lantarbetarbostad vid Äs säteri och det är flyttat till sin nuvarande plats under senare delen av 1800-talet. Det består av två våningar med kök och kammare på båda våningarna, med eldstäder i alla bostadsrum. Byggåret är okänt, men övervåningens fönster tyder på 1700-tal. Huset är om- och tillbyggt i omgångar, både på 1800- och 1900-talen.

På väg till visningen körde Sofia fel i Eskilstuna och tänkte strunta i alltihop, det började skymma och kvällen var regnig. Men hon letade sig fram ändå och den första tanken var att huset var i för dåligt skick och för stort. Men när hon gick runt och tittade ändrade hon sig – huset kändes mer och mer rätt.

– Jag tänkte ”här kan man göra mycket för lite pengar”, säger Sofia.

Här bodde ett syskonpar under många år, de hade varsin lägenhet med varsitt hushåll, brodern därnere och systern däruppe. 1991 sålde de till ett par med vuxna barn

och ett av barnen, Janne, tog över efter föräldrarna. Han hade gjort i ordning huset på ett sätt som Sofia tyckte stämde överens med hennes egen syn på renovering.

– Han hade varit försiktig, inte rivit ut, utan renoverat på ett väldigt varsamt sätt. Han rätade upp det som var snett, drog ny el och ordnade med vatten. Han hade också byggt en utomhusdusch med varm- och kallvatten, det var nog den jag föll mest för.

EGET OMREDNINGS-FÖRETAG

Eftersom Sofia var intresserad av byggnadsvård studerade hon etnologi, konst och bebyggelsehistoria på universitetet. Efter studierna arbetade hon som utställningskommisarie på Stadsmuseet i Stockholm, i Kungliga slottets husgerådskammare och även för Statens Fastighetsverk.

Sedan 2007 driver hon eget företag som sysslar med inredning och ”omredning” av hus. Ordet ”omredning” har hon registrerat som eget varumärke. Det innebär ett annorlunda sätt att se på hus, renovering och inredning. Hon hjälper husägare att se kvaliteterna i sitt hus och hon ser sig själv som ”steget före arkitekten”.

– Arkitekter föreslår ju ofta rätt stora förändringar, som att flytta väggar. Jag vill i stället hjälpa husägarna att tänka ”vad har vi och vad kan vi göra med det”?

Sofia Meurk har hela tiden haft en klar tanke med renoveringen av sitt hus. Hon har inte slängt ut, utan jobbat med det som finns. Det som inte används just nu kanske kan användas senare.

Två vedspisar fanns i huset.

en Näfveqvarn no 7 och en Husqvarna 727.

Hennes eget hus är en enda stor omredning, menar hon. Hon har inte slängt ut, utan jobbat med det som finns. Det som inte används just nu kanske kan användas senare. Hyllor som förut satt i köket har hamnat i garderoben på övervåningen, hon har behållit förra ägaren Jannes spetsgardiner, bord och stolar i köket. Handsmidd spik som låg i boden har hon rästat ut och återanvänt. I snickarboden ligger linoleummattan som förut låg i skafferiet, den är så sliten i mitten att inget av mattmönstret finns kvar, men kanske kommer den in i huset igen om den behövs.

SLITNA YTSKIKT

Ytskikten i Sofias hus var mycket slitna, men taket var bra, förutom att tegelpannorna hasat ned en aning vidnocken. Väggarna var också bra, i alla fall utvändigt. Taket hade ruttnat lite i nocken vid skorstenen, men förra ägaren sade "har jag sagt att taket är bra så skall det vara bra" – och bekostade lagningen. Alla fönster var i original med innanfönster. Det fanns rörspisar i båda kamrarna och vedspisar i köken, en rödorstig Näfveqvarn no 7 däruppe och en Husqvarna 727 i bra skick på bottenvåningen. Sofia tror att de slitna ytskikten skrämde övriga spekulanter, att det var därför huset låg ute till försäljning så länge.

– Det var risigt, smutsigt och stökigt, men det var inte sönderrenoverat och jag såg potentialen.

Trappan upp till övervåningen satt tidigare utanpå av huset, men på 40-talet byggdes den in och från verandan fanns två ytterdörrar precis intill varandra – den ena dörren ledde till bottenvåningens hall, den andra till trappan. Under korkmattorna i alla rum låg Katrineholms-Kuriren från åren 1940–42, så Sofia utgår ifrån att en renovering skedde då och att man samtidigt byggde in trappan. Det fanns ingen dörr mellan trappan och hallen i den nedre lägenheten, för att komma till övervåningen måste man gå ut på verandan.

Övervåningens fönster är från 1700-talet, bottenvåningens från 1800-talet. Sofia tror att man byggde på huset, kanske i samband med flytten hit och satte i de gamla 1700-talsfönstren däruppe. På bottenvåningen satte man då i nya 1800-talsfönster – man använde "nytt och fräscht" nere och begagnat uppe.

Bottenvåningen var beboelig, så där bodde Sofia i flera år medan hon renoverade övervåningen. Väggarna i alla rum, utom i köket nere, var putsade timmerväggar där putsen började släppa. När Sofia ville reparera en spricka i övervåningens kök rasade stora delar av putsen ned. Väggen var putsad i två lager, som inte satt fast ordentligt i varandra. Hon fick knacka ned all putsen.

– Jag bar ut 54 hinkar med puts, jag såg ut som en jul-tomt av allt damm.

Hon tänkte först sätta panel på väggarna där putsen varit, men putsade i stället om och målade rummet med limfärg. Vedspisen i köket uppe var röd av rost, men Sofia skrubbade bort all rosten med metalltrissa på bormaskinen. Efter det använde hon terpentin och spisen skiner där den står i det gamla köket, som nu är gästrum.

– En del skulle säkert ha tyckt att spisen var förstörd och ha slängt ut den, men många problem i ett äldre hus sitter bara på ytan.

Limfärgen i taket skrapade hon för att kunna måla om, hon visste inte att det räcker att bara blöta limfärg och torka bort den.

– Det var ett tungt jobb och helt onödigt. Det tog en halvtimme per bräda och gav rejält ont i nacken.

Hon ville gärna behålla de gamla tapeterna, men i övre kammaren hängde de från väggarna med insektsbon och gammal isolering bakom. När hon tog

ned tapeterna hittade hon en vackert formad bräda som varit dold i årtionden under fönstren. Nu är rummet limfärgsmålalat och snickerierna målade med linoljefärg.

ISOLERADE TRAPPHALLEN

Trapphallen har genomgått den största renoveringen. Med hjälp av en snickare tog Sofia upp en dörröppning så att man kommer upp på övervåningen utan att behöva gå ut, samt isolerade brädväggen, innan panelen sattes på.

– Det är ett stort ingrepp att ta upp en dörröppning, men jag menar inte att man aldrig får göra ingrepp. Det jag vänder mig emot är när man river ut allt utan eftertanke, för att sedan ångra sig och försöka återställa.

När övervåningen kändes bra flyttade Sofia upp och satte igång att renovera bottenvåningen, där det inte var lika mycket att göra. Tapeten i kammaren nere är original

"En del skulle säkert ha tyckt att spisen var förstörd och ha slängt ut den, men många problem i ett äldre hus sitter bara på ytan."

Kammaren på nedervåningen, kamrarna på båda våningar har rörspisar.

Matplatsen i köket nere. Till vänster ett nybyggt skafferier.

Köket före renovering. Sofia har gjort så få förändringar som möjligt.

Sofia har dragit in varm- och kallvatten i köket.

Köket från hallen. Den blå bänken rymde förr en slakträtt, nu är den ett skåp intill vedspisen.

från 1960-talet. I köket nere har hon satt in diskbänk och byggt ett extra skafferi i hörnet.

Alla golv hade kork- eller linoleummattor på skurgolven. Sofia skurar någon gång om året och har trasmattor på golven. Mattan i köket är Jannes gamla, andra hade hon själv sedan tidigare, några kommer från loppmarknader.

– De är ett hopplock, som det mesta i huset, säger hon. Sofia tycker att slitaget är husets historia. Målar man över det och sliter ut det försvinner husets årsringar. Hon tycker att flera årsringar kan få synas, man behöver inte renovera så det blir ”1700-tal” eller ”1820-tal”.

– Varför skall man bestämma ett visst årtal och renovera tillbaka till det? Det kan ju ändå aldrig bli helt tidsenligt med el-, tele- och vattendragningar till exempel. Alla andra årsringar utplånas. Jag tycker att det måste få synas att huset haft en hel historia, något kanske är från byggåret, annat från 1920, ytterligare annat från 1950 eller -60. En del lägger man till själv också, det är blandningen som är ett hem.

På skafferidörren i hennes eget kök är den gamla färgen helt bortskavd ned till träet, i taket flagnar målarfärgen bitvis, det är långt från inredningstidningarnas högblanka stockholmsvita ideal. Sofia är kritisk mot idealen i inredningsprogrammen på TV och i de många inredningstidningarna.

– De gör att folk tror att man måste riva ut allt, och göra det ofta. Dessutom får de folk att tro att det tar tre dagar att renovera ett hus, det gör det inte.

Hon tycker att husens själ försvinner när man river ut – men husen sjunker också i ekonomiskt värde. Många köpare är beredda att betala mer för ett hus med intakta kakelugnar, vedspis och riktiga golv, än för ett gammalt hus med ”smäck” – Sofias ord för fusklösningar.

ASOCIAL FRÅN APRIL TILL OKTOBER

Ute har Sofia byggt ett utedass av virke som fanns i boden. Hon har bytt ruttna vattbräddor på huset och målat om. Hon brukar slå gräsmattan med lie en gång vid midsommar och hon har flyttat en syrenhäck några meter med hjälp av en grävmaskin. Tidigare stod häcken nära huset och halva tomten låg på andra sidan.

– Hittills har jag haft ganska lite engagemang i trädgården, säger hon. Det har varit projekt inomhus varenda sommar, jag är asocial på helgerna från april till oktober. De kompisar som kommer hit får jobba, skrattar hon.

Hon har varit noga med att anlita lokala hantverkare och företag och brukar fråga grannarna vem hon skall anlita. De säger ”jaha, då skall du ringa den och den”. Det blir helt enkelt mer engagemang när hantverkarna bor i närheten.

Men det allra viktigaste för Sofia är ändå hennes omredningsfilosofi.

– Man måste bara våga berätta historien, både husets och sin egen historia, säger Sofia.

SOFIA TIPSAR:

- Låt renoveringen ta tid. Dels blir det alltid mer arbete än man tänkt sig, dels behöver man tid att känna efter hur man vill ha det och vad som verkligen behöver göras.
- Släng ut inredningsmagasinen. Låt dina egna idéer styra.
- Spara grejer. Listbitar och brädstumpar som man tar bort kan man spara, så småningom kan de hitta in i huset igen.
- Fråga – om en försäljare påstår att något är underhållsfritt, hur länge är det underhållsfritt? Två år, tio år?
- Måla om hellre än att slänga ut ett fungerande kök. Ett kök från 1960-talet kan ha bra kvalitet i stommen, men luckorna kanske är både slitna och målade i en ful färg.
- Fotodokumentera och skriv ned vad du gjort. Det är ovärderligt för framtida ägare och ofta för en själv också.
- Var inte stilpolis. Att huset är byggt 1880 betyder inte att alla möbler måste vara från 1880 – blanda och mixa och ställ dit vad du själv gillar, så blir inredningen bra.

SOFIA ÅNGRAR:

- Målade med alkydoljefärg ovanför bröstningen i trapphuset. ”Färgen var inte skön att måla med och luktade illa. Jag vet inte varför jag inte använde linoljefärg där, som överallt annars.”
- Att jag skrapade det limfärgsmålade taket! Det hade räckt att blöta upp färgen och torka bort den, men det har jag lärt mig till nästa gång.

Sofias hus ligger vid en liten fors som en gång drev ett kvarnhjul.

Diskplats under bar himmel, nu har Sofia dragit in varmvatten i köket.

Uteduschen, med varmt och kallt vatten.